

Ihmisoikeuskomitea

Suomen seitsemännen määräaikaisraportin antamista edeltävät kysymykset *, **

A. Yleistietoa kansallisesta ihmisoikeustilanteesta, muun muassa kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevat uudet toimet ja kehityskulut

1. Antakaa tietoja edellisten loppupäätelmien (CCPR/C/FIN/CO/6) sisältämien suositusten täytäntöönpanoa koskevista menettelyistä. Kertokaa myös, millaiset menettelyt ovat käytössä valinnaisen pöytäkirjan nojalla komitean antamien näkemysten panemiseksi täytäntöön ja raportoikaa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty komitean sopimusvaltiota koskevien näkemysten täysimääräisen noudattamisen varmistamiseksi.

2. Raportoikaa kaikesta muusta ihmisoikeuksien edistämisen ja suojelemisen oikeudellisissa ja institutionaalisissa puitteissa tapahtuneesta merkittävästä kehityksestä, jota on tapahtunut edellisten loppupäätelmien hyväksymisen jälkeen, kuten esimerkiksi oikeustapauksista, joissa yleissopimuksen määräyksiin on viitattu kansallisissa tuomioistuimissa.

B. Erityiset tiedot yleissopimuksen 1–27 artiklan täytäntöönpanosta, myös komitean edellisiin suosituksiin liittyviltä osin

Perustuslailliset ja oikeudelliset puitteet, joissa yleissopimusta pannaan täytäntöön (2 artikla)

3. Viitaten edellisiin loppupäätelmiin (4 kappale)¹ raportoikaa kaikista yleissopimuksen vaatimien, erityisesti 14(7) ja 20(1) artiklaan tehdyt varaukset, tarpeellisuuden viimeaikaisista arvioinneista niiden poistamisen näkökulmasta sekä ilmoittakaa, miten komitean tulkintaa kyseisistä määräyksistä on pohdittu tällaisessa arvioinnissa.

4. Vastatkaa esitettyihin näkemyksiin, joiden mukaan hallituksen esitysten, politiikkaohjelmien ja muiden aloitteiden tai uudistusten vaikutusten arviointi on ollut joissain tapauksissa rajallista tai puutteellista, ja antakaa tietoa niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty lainsäädännöllisten tai politiikkaehdotusten etukäteisten ihmisoikeusarviointimekanismien vahvistamiseksi, jotta ehdotusten yhteensopivuus yleissopimuksen kanssa voidaan varmistaa.

Syrjimättömyys, sukupuolten tasa-arvo ja kansallisen, rotuun perustuvan tai uskonnollisen vihan lietsunnan kieltö (2, 3, 20 ja 26 artiklat)

5. Raportoikaa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) vaikutuksista sen varmistamisessa, että syrjinnän uhrit saavat tehokkaasti oikeutta ja hyvityksen. Selventäkää muun muassa:

* Jollei toisin mainita, sulussa olevat kappalenumerot viittaavat komitean edellisiin loppupäätelmiin (CCPR/C/FIN/CO/6).

** Hyväksytty komitean 125. istunnossa (4-29. maaliskuuta 2019)

- (a) voiko yhdenvertaisuusvaltuutettu viedä asioita oikeuteen oma-aloitteisesti;
- (b) voiko kansallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta määrätä syrjinnän uhreille maksettavasta korvauksesta.

6. Kommentoikaa raportoitua vihapuheen ja suvaitsemattomuuden lisääntymistä yhteiskunnassa ja antakaa tietoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tarkoituksena vastata tehokkaasti seuraaviin raportoituihin seikkoihin:

- (a) viharikokset, häirintä ja vihapuhe, mukaan lukien verkossa (erityisesti sosiaalisessa mediassa) ja poliittisessa puheessa, joka kohdistuu ulkomaalaisiin ja vieraita kieliä puhuviin, maahanmuuttajiin sekä etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen, kuten romanit ja muslimit, jäseniin;
- (b) verkossa esiintyvän juutalaisvastaisen vihapuheen lisääntyminen; ja
- (c) vihapuhetta rohkaisevien ja siihen myötävaikuttavien valeutislähteiden ja internetin trollitehtaiden lisääntyminen.

Kertokaa myös toimenpiteistä, joihin on ryhdytty viharikosten tehokkaan tutkinnan ja niitä koskevien syytteiden nostamisen varmistamiseksi ja antakaa myös tietoja raportoitujen tapausten, esitutkintojen ja syytteiden nostamisen lukumäärästä ja niiden tuloksista.

7. Antakaa tietoja toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista, jotka koskevat vammaisten naisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten ja maahanmuuttajanaisten edustusta poliittisessa ja julkisessa elämässä.

Syrjintä sukupuoli-identiteetin ja intersukupuolisuuden perusteella (2, 7, 9, 17, 24 ja 26 artiklat)

8. Kertokaa edellisiin loppupäätelmiin (8 kappale) liittyen toimenpiteistä, joihin on ryhdytty transsukupuolisten kokemaan syrjintään puuttumiseksi. Raportoikaa myös, mitä edistystä on tapahtunut pyrkimyksessä saattaa laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta, joka edellyttää mm. pakkosterilisaatiota tai hedelmättömyyttä juridisen sukupuolen tunnistamiseksi, vastamaan yleissopimusta, ja kommentoikaa tietoja, joiden mukaan sukupuolen tunnistaminen edellyttää ”transsukupuolisuuden” mielenterveyspohjaista diagnoosia.

9. Vastatkaa tietoihin, joiden mukaan vastasyntyneille ja lapsille, joilla on sukupuoliominaisuuksien variaatioita (intersukupuolisuus), tehdään lääketieteellisesti tarpeettomia ja peruuttamattomia ”sukupuolen normalisointi” -leikkauksia sekä muita lääketieteellisiä hoitoja ilman täyttä tietoon perustuvaa ja vapaata suostumusta. Raportoikaa seuraavasta:

- (a) kaikesta seurannasta, joka koskee Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) vuonna 2016 tekemää ehdotusta, jonka mukaan intersukupuolisten lasten sukupuoliominaisuuksien muokkaamistoimiin ei pidä ryhtyä ennen kuin

he itse pystyvät sekä määrittämään sukupuolensa että muodostamaan kannan omasta seksuaalisuudestaan;

(b) kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2017–2019 puitteissa tehdyn intersukupuolisten lasten oikeuksia ja kokemuksia koskeneen selvityksen tuloksista sekä kaikkista sen seuranta-toimenpiteistä;

(c) pyrkimyksistä hyväksyä lääketieteen ammattilaisille tarkoitetut kansallisesti sitovat suuntaviivat intersukupuolisten hoidosta; ja

(d) toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on helpottaa oikeuden ja hyvitysten tehokasta saamista niiden henkilöiden kohdalla, joille tällaisia leikkauksia tai muita lääketieteellisiä toimenpiteitä on tehty.

Terrorisminvastaiset toimet (2, 9, 12 ja 14 artiklat)

10. Vastatkaa huolenaiheisiin, joiden mukaan:

(a) viimeaikaiset rikoslakiin tehdyt ja terrorismirikoksia koskevat muutokset ovat epätarkkoja ja alttiita väärinkäytöksille;

(b) päärikokseen kuulumattomiin liitännäisrikoksiin liittyvän käytöksen kriminalisointi saattaa olla laillisuusperiaatteen vastaista ja voi asiattomasti rajoittaa tiettyjä vapauksia, kuten liikkumisvapautta. Raportoikaa myös kaikista itsenäisistä ja tehokkaista valvontamekanismeista, jotka koskevat Suomen tiedustelupalvelun toimintaa.

Naisiin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien perhe- ja seksuaalinen väkivalta (2, 3, 6, 7 ja 26 artiklat)

11. Komitea viittaa edellisiin loppupäätelmiinsä (7 kappale) ja pyytää raportoimaan toimenpiteistä ja edistysaskelista, jotka liittyvät vallalla olevan naisiin kohdistuvan väkivallan, erityisesti perheväkivallan ja raiskausten, tehokkaaseen kitkemiseen mm. seuraavilla toimenpiteillä:

(a) riittävän rahoituksen osoittaminen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle (NAPE) sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan ja uhrien auttamiseen tähtäävän politiikan ja ohjelmien toimeenpanoon;

(b) väkivallasta ilmoittamiseen rohkaiseminen, ilmoittamisesta pidättäytymisen juurisyihin puuttuminen, raiskauksista nostettujen syytteiden ja annettujen tuomioiden alhaiset määrät ja annetut lievät tuomiot;

(c) uhrin suostumuksen puutteen määrittäminen raiskauksen ydinelementiksi väkivallan käytön tai uhkan sijasta;

(d) oikeudenkäyntimaksun ottaminen uuteen harkintaan hyväksymättä jäävien lähestymiskieltohakemusten kohdalla ja tehokkaan oikeussuojan ja hyvityksen varmistaminen väkivallan, mm. seksuaalisen väkivallan, uhreille;

(e) riittävien ja asiaankuuluvien uhrien tukipalvelujen tarjoaminen joka osassa maata, mukaan lukien turvakodit ja seksuaalista väkivaltaa kokeneiden tukikeskukset, sekä näiden palvelujen saatavuuden parantaminen kaikkien uhrien osalta; ja

(f) terapiapalvelujen tarjoaminen rikokseen syyllistyneille.

Vastatkaa tietoihin siitä, että suojele pakkoavioliittoja vastaan ei ole riittävää, koska ei ole kattavaa tietoa ilmiön laajuudesta ja sen tehokkaasta kriminalisoinnista, sekä raportoikaa vuonna 2017 aloitetun pakkoavioliittoja koskevan tiedonhankintaprojektin tuloksista.

Oikeus elämään ja kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai alentavan kohtelun tai rangaistuksen kieltäminen (artiklat 6, 7, 14)

12. Komitea pyytää vastaamaan raportoituun poliisin voimankäytön lisääntymiseen, mukaan lukien etälamauttimien (*taser*) ja muiden ”vähemmän vaarallisten” aseiden käyttö, sekä antamaan tietoja toimenpiteistä, joihin on ryhdytty niiden käytön valvonnan tehostamiseksi ja tiukkojen tarve- ja suhteellisuusvaatimusten noudattamiseksi sekä lainvalvontaviranomaisille tarjottavasta asianmukaisesta koulutuksesta.

Henkilökohtainen vapaus ja turvallisuus sekä vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelu (artiklat 9 ja 10)

13. Komitea viittaa edellisiin loppupäätelmiinsä (kappale 11) ja tekemäänsä sopimusvaltion kolmannen seurantavastauksen arviointiin (ks. CCPR/C/120/2) ja pyytää selventämään, onko asiaankuuluvia säädöksiä muutettu sen varmistamiseksi, että rikossyytteiden nojalla pidätetyt henkilöt viedään oikeuden eteen 48 tunnin sisällä pidätyksestä. Raportoikaa myös toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tarkoituksena selkeyttää kriteeriä ”välttämätöntä rikoksen selvittämisen merkittävän vaarantumisen estämiseksi”, kun sitä käytetään perusteena henkilön säilössä pitämistä koskevan ilmoituksen lykkäämiseksi aina 48 tuntiin asti ja ilmoittakaa myös ne varokeinot sen varmistamiseksi, ettei tätä poikkeusta tietojensaantioikeuteen käytetä väärin.

14. Raportoikaa edistyksistä, jota on saatu aikaan psyykkisistä ja psykososiaalisista rajoitteista kärsivien henkilöiden itsemääräämisoikeuden vahvistamisessa, kun heidät on sijoitettu tahdonvastaisesti ja he ovat hoidettavina psykiatrian yksiköissä, mukaan lukien heidän käytössään olevat suojakeinot ja heidän todelliset mahdollisuutensa saada oikeussuojaa laillisuusvalvonnan keinoin. Vastatkaa myös raportoituihin vapaudenmenetyksiin terveyden- ja sosiaalihuollossa ilman riittävää oikeudellista perustetta ja suojakeinoja, kun kyseessä on muun muassa iäkkäämpien demensiaa sairastavien ja ”vajaavaltaiten” potilaiden kohtelu, sekä esitettyihin huolenaiheisiin toistuvasta näiden ongelmien ratkaisemiseen tähtäävien lainsäädäntöluonnosten lykkäämisestä.

15. Pyydämme raportoimaan seuraavasta:

(a) edistys, jota on saavutettu tutkintavankien poliisin pidätystiloissa vangittuna pitämisessä, mukaan lukien tiedot 1.1.2019 voimaan astuneen lainsäädäntömuutoksen käytännön täytäntöönpanosta, joka koski tällaisen pidätettynä olemisen ajan lyhentämistä seitsemään päivään;

(b) uudet vaihtoehdot tutkintavankeudelle, ts. tehostettu matkustuskielto ja teknisesti valvottu pidätys sekä niiden käytännön toteutus (mm. asiaan kuuluvat tilastot).

16. Komitea viittaa edellisiin loppupäätelmiinsä (kappale 13) ja pyytää raportoimaan kaikista politiikka- ja/tai lainsäädännöllisistä toimista, joiden tarkoituksena on varmistaa, että yleissäännön mukaisesti nuoret vangit erotetaan aikuisvangeista kaikissa vankitiloissa.

Ulkomaalaisten, mukaan lukien pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohtelu (artiklat 7, 9, 10, 13, 14, 17 ja 24(3))

17. Komitea pyytää vastaamaan seuraaviin huolenaiheisiin, jotka liittyvä turvapaikanhakijoiden oikeuksiin puuttuviin rajoituksiin sekä raportoimaan toimenpiteistä niihin vastaamiseksi:

(a) Vuonna 2016 käyttöön otetut rajoitukset, jotka koskevat oikeusavun saamista ensimmäisessä oikeusasteessa; (tässä suhteessa tehkää selkoa mm. 12.12.2018 julkistetun turvapaikanhakijoiden oikeusavun saantia koskevasta selvityksestä seuranneiden suosituksen seurannasta);

(b) Hallinto-oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tehtävien valitusten määräaikojen lyhentäminen 30 päivästä 21 ja 14 päivään;

(c) Ehdotetut uusintahakemusten tutkimista koskevat lisärajoitukset, jotka voivat mahdollisesti johtaa palautuskieltoperiaatteen loukkaamiseen;

(d) oikeutta perheenyhdistämiseen huomattavasti rajoittavat tulovaatimukset; ja

(e) humanitaarisen suojelun takautuvasti vaikuttava kumoaminen kansallisena suojelukategoriana vuonna 2016.

18. Edelliseen suositukseen (kappale 10) liittyen komitea pyytää raportoimaan:

(a) toimenpiteistä, joihin on ryhdytty sen varmistamiseksi, että turvapaikanhakijan säilöönotto on viimeisin käytettävä toimenpide ja että sitä sovelletaan mahdollisimman lyhyen ajan ja että se on kohtuullinen, tarpeellinen ja oikeasuhtainen olosuhteiden valossa; ja

(b) vastaamaan tietoihin perheiden ja yksinhuoltajavanhempien ja näiden lasten useiden kuukausien säilöönotosta; erityistarpeisten henkilöiden maasta poistamista edeltävästä säilöönotosta sekä jatkuvasta käytännöstä pitää turvapaikanhakijoita poliisin ja rajavalvojen tiloissa, jotka eivät ole sopivia pidempiin kuin muutaman päivän säilöönottoon.

Antakaa tietoja vuonna 2016 käyttöön otetun turvapaikanhakijoiden ja paperittomien maahanmuuttajien kahden säilöönottovaihtoehdon täytäntöönpanosta: suunnattu kotipaikka ja siihen liittyvä ilmoittautumisvelvollisuus sekä yksin maahan tulleiden lasten kotiaresti. Vastatkaa huolenaiheisiin siitä, että ohjattu asuinpaikka ja siihen liittyvä ilmoittautumisvelvollisuus jopa neljästi päivässä saattaa merkitä vapaudenriistoa/säilöönottoa, että tätä vapaudenmenetystä ei arvioida oikeusistuimessa ja että sitä voidaan mahdollisesti käyttää turvapaikanhakijoiden liikkumisoikeuden vakavaan rajoittamiseen.

Selventäkää, onko olemassa suunnitelmia:

- (a) ottaa käyttöön turvapaikanhakijalasten maahanmuuttotarkoituksiin liittyvän säilöönoton yleinen kieltäminen;
- (b) ylläpitää automaattista säännöllistä oikeuskäsittelyä turvapaikanhakijoiden säilöönoton lainmukaisuuden arvioimiseksi sen sijaan, että tällainen arviointi tehtäisiin turvapaikanhakijan omasta pyynnöstä; ja
- (c) arvioida suunnattua asuinpaikkaa koskevan toimenpiteen perusteet ja menettelyyn liittyvät suojakeinot sen varmistamiseksi, että se on *de facto* säilöönoton vaihtoehto.

Oikeus yksityisyyteen (17 artikla)

19. Komitea pyytää raportoimaan, vastaako siviili- ja sotilastiedustelua ja tiedonvälityksen valvontaa koskeva lakiluonnos tai hyväksytty lainsäädäntö yleissopimuksen 17 artiklaa sekä vastamaan mm.:

- (a) huolenaiheisiin, jotka koskevat lakiehdotusta esim. sen epämääräisesti määritellyn avainkäsitteen 'kansallisen turvallisuuden uhkatilanteet' osalta; mahdollista siviilitiedustelutoimijoille annettavaa lupaa suorittaa tiedonvälityksen valvontaa kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä uhkatilanteissa, joissa ei edellytetä liitännästä erityiseen rikokseen; ja ehdotetun tiedusteluvalvontavaltuutetun rajallista toimivaltaa toimia valvovana tahona;
- (b) niihin suojakeinoihin, joita on yksityisyyteen mielivaltaisesti puuttumista vastaan turvallisuus- ja tiedustelutahojen valvontatoiminnassa, mukaan lukien niiden toiminnalta edellytettävä oikeuden antama valtuutus ja tehokkaat ja riippumattomat valvontatoiminnan seurantamekanismit;
- (c) mahdollisuus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin väärinkäyttötapauksissa.

Omantunnon- ja uskonnonvapaus (2, 18 ja 26 artiklat)

20. Komitea viittaa edeltäviin loppupäätelmiinsä (kappale 14) ja pyytää raportoimaan:

- (a) toimenpiteistä, joihin on ryhdytty sen varmistamiseksi, että aseistakieltäytyjien vaihtoehtoinen palvelu ei ole luonteeltaan tai kestoaltaan rankaisevaa tai syrjivää aseelliseen palveluun verrattuna;

(b) edistyksistä, jotka on saavutettu ase- ja siviilipalvelusta vapauttamisen laajentamisesta Jehovan todistajista myös muihin aseistakieltäytyjiin.

21. Tehkää selkoa eläinten teurastamista koskevien sovellettavien säädösten valossa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty sen varmistamiseksi, että uskonnolliset vähemmistöt voivat saada elintarviketuotteita, jotka vastaavat heidän uskontoon perustuvia ruokavaliorajoituksiaan.

Ilmaisunvapaus (19 artikla)

22. Komitea pyytää raportoimaan toimenpiteistä, joihin on ryhdytty jumalanpilkkalakien (rikoslaki 17 luku 10 pykälä) muuttamiseksi vastaamaan yleissopimusta.

Alkuperäiskansojen oikeudet (27 artikla)

23. Komitea viittaa edellisiin loppupäätelmiinsä (16 kappale) ja arvioihinsa sopimusvaltion kolmannesta seurantavastuksesta (ks. CCPR/C/120/2) ja pyytää tekemään selkoa:

(a) edistyksistä, jota on saavutettu saamelaiskäräjiä koskevan lain (974/1995) muuttamisessa, mukaan lukien siinä, miten ehdotetut tai päätetyt muutokset:

(i) vahvistavat saamelaisten oikeutta sisäiseen itsemääräämisoikeuteen, johon kuuluvat myös saamelaisten edustuksellisten instituutioiden päätöksentekovaltuudet;

(ii) vastaavat saamelaisten huolenaiheisiin, jotka johtivat syksyllä 2018 lakiehdotuksen hylkäämiseen etenkin sen osalta, mitä tulee saamelaisen määritelmään ja valtion velvollisuuteen neuvotella saamelaiskäräjien kanssa; sekä

(iii) miten muutokset takaavat, että saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeuden kriteerit määritellään ja niitä sovelletaan saamelaisväestön sisäisen itsemääräämisoikeuden mukaisesti;

(b) toimenpiteistä, joihin on ryhdytty varmistamaan merkityksellinen konsultaatio saamelaisten vapaan, ennakkotietoon perustuvan suostumuksen saamiseksi ennen kuin hyväksytään lainsäädäntöä tai politiikkaa tai kehityshankkeita, jotka saattavat vaikuttaa heidän oikeuksiinsa alkuperäiskansana, mukaan lukien tiedot tämän velvollisuuden täyttämisestä Metsähallitusta koskevan lain hyväksymisen yhteydessä vuonna 2016, Tenojoen kalastussopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä vuonna 2017 sekä ehdotetun Jäämeren rautatiehankkeen osalta; selventäkää myös, miten ”merkittävän haitan” käsite on määriteltä ja kuinka sitä sovelletaan käytännössä, kun arvioidaan sellaisten toimenpiteiden, kuten kehityshankkeiden vaikutuksia, joilla voi olla suora tai välillinen vaikutus saamelaisten kulttuuriin ja perinteisiin elinkeinoihin;

(c) ILO:n yleissopimuksen nro. 169 ratifiointin etenemisestä.

= = =